

Doporučení pro práci s dětmi se specifickými vývojovými poruchami školních dovedností (především s dyslexií) nebo s dílčími problémy, které k těmto poruchám vedou (obtíže v některé z níže uvedených funkcí)

† Vlastní čtení

- Dítě ke čtení nenuťte – účast v klubu není povinná a nechceme dítě od čtení odradit; když dítě naučíme, aby mělo rádo knihy, dříve nebo později začne chtít zdokonalit svou čtenářskou techniku samo.
- Má-li dítě diagnostikovanou dyslexii a doporučené čtenářské okénko, ať ho využívá i během klubu.
- Pokud dítě dyslektické okénko nemá (nebylo mu doporučeno, event. ho sice vlastní, ale stydí se ho používat) a Vy máte pocit, že by okénko potřebovalo, může využít „tajné čtenářské okénko“ – pravou ruku položí na čtený text, prsty dá k sobě a „schůdek“ mezi kratším ukazováčkem a delším prostředníčkem mu ukazuje právě čtený text, ruku pak posouvá po čtené stránce ve směru textu. Vhodné a ne tolik stigmatizující je také využití záložky s výřezem, který svou velikostí odpovídá zhruba délce jedné slabiky (dítě záložkou pomalu posouvá a není rozptylováno zbytkem písmen ve slově). Výrobu záložek lze zařadit jako doplňkovou či úvodní aktivitu na začátku klubu (děti mohou záložky tématicky vyzdobit dle aktuálně čteného textu).
- Dětem s tzv. levohemisférovou dyslexií (to jsou ty, u kterých je rychlost čtení celkem slušná, ale často v textu chybují a domýšlejí si slova) vybírejte především knížky s méně výraznými obrázky a s jednobarevným textem (opačné charakteristiky příliš rozptylují jejich pozornost).
- Pro děti s pravochemisférovou dyslexií naopak volit text kratší, dělený např. do odstavců, doprovázený obrázky (básničky, hádanky, apod.). Celkově pro oba typy dyslexie volit raději kratší úseky textu tak, abychom děti od čtení neodradily. Náročnost a délku textu přizpůsobujeme zvládnutým schopnostem (pokud dítě dokáže přečíst bezchybně delší slova, či sousloví, můžeme ho pověřit čtením vět, aniž bychom ho tím příliš stresovali).
- Budete-li dětem připravovat na počítači nějaké vlastní texty, volte raději bezpatkové písmo (raději Arial než Times New Roman) odpovídající velikosti (min. 12) . Vhodné je také text členit do několika pod částí, abychom děti „neděsili“ délkou textu.
- U začínajících čtenářů můžete dítěti předčítat – ve chvíli, kdy jste zadala dětem samostatnou četbu (např. při dílně čtení), si vezměte dítě s poruchou stranou, a čtěte společně tak, že Vy vždy nejprve přečtete větu nahlas a dítě pak stejnou větu přečte také nahlas (nespoléhá jen na samotné čtení, ale i na sluchovou paměť). Před začátkem samotného čtení seznamte dítě/děti s tématem textu, přečtete mu/jim slova čtenářsky obtížná, a umožněte dětem si text „ohmatat“. Děti s poruchami učení také uklidňuje střídavé čtení (jednu větu vy, další čte dítě).
- U pokročilejších čtenářů můžete číst s dítětem – ve chvíli, kdy jste zadala dětem samostatnou četbu (např. při dílně čtení), si vezměte dítě s poruchou stranou, nechte

ho číst polohlasně a pomalu, ještě o něco tišším hlasem než používá dítě, s ním čtete stejný text – Vaše čtení ho vede.

† **Porozumění textu**

- ✎ Dětem rozdejte papírky, na kterých bude napsána vždy jen jedna věta, a požádejte je, ať najdou v knížce obrázek, ke kterému se věta hodí.
- ✎ V textu okopírovaném z knížky zabělte vybraná slova a požádejte děti, ať slova doplní podle logiky textu – u menších dětí a slabších čtenářů můžete vypsát zabělená slova na papír a děti ať jen vybírají, které se kam hodí.
- ✎ Krátký příběh rozstříhejte na odstavce nebo věty a požádejte děti, ať je sestaví tak, jak mají jít za sebou podle děje.
- ✎ Opište z knihy kus textu a přimíchejte do něj slova, která do příběhu očividně nepatří – děti ať tyto slova vyškrtají.
- ✎ Na papír vypište či nakreslete hlavní postavy textu a přidejte další, které se v textu neobjevují. Děti mají za úkol vybrat ty, které se v ději objevují.
- ✎ Vybraná slova z textu přepište na papír a přeházejte jednotlivé slabiky. Nechte děti slova poskládat tak, aby dávala smysl, a aby odpovídala ději.

† **Prostorová/pravo-levá orientace**

- ✎ Požádejte děti, aby popsaly, co je v knize na obrázku – vpravo dole/ vpravo nahoře/ vlevo dole...
- ✎ Kreslení podle instrukcí: říkejte dětem, co mají na papíře nakreslit – vpravo dole/ vpravo nahoře/ vlevo dole... zjednodušenou variantou je, když dětem na začátku složíte papír tak, aby po rozložení byly patrné hranice čtyř částí. Nejdůležitější je orientace na ploše (na papíře, v knize – aby dítě správně pohybovalo očima ve směru levo pravém a netěkalo zmateně po řádku či po celém textu).
- ✎ Procvičujte s dětmi kde je pravá a kde levá (noha, ruka, ucho atd.) – až toto budou znát, můžete přejít k určování na druhé osobě – v knize vyberte obrázek postavy a děti požádejte, aby ukázaly, kde má postava pravou ruku/levou nohu/levé ucho...
- ✎ Pokročilejší děti nechte hledat slova nebo písmena na stránce, např: „Přečti první slovo na čtvrtém řádku, třetí slovo na druhém řádku...“
- ✎ Děti lze zaměstnat také hrou se slovy, která se od sebe zvukově liší (duben/buben/pupen; jas/jez; bez/pes a další), pokud se taková slova v textu objevují. Můžeme dětem zadat, aby je v textu vyhledala, či k nim např. našla rýmy.

† **Zrakové rozlišování, zrková analýza a syntéza, levo-pravý pohyb očí**

- ✎ Požádejte děti, aby na obrázku v knize našly předměty, které... jsou zelené/ jsou hranaté/ jsou puntíkové...
- ✎ „Omalovánky“ – z obrázku z knihy udělejte černobílou kopii a požádejte děti, aby obrázek vybarvily podle předlohy

- ✎ Požádejte děti, aby ukázaly (v kopiích vybarvily) na obrázku to, co je... dlouhé-krátké, delší-kratší, větší-menší, pod-nad, vpředu-vzadu...
- ✎ Požádejte děti, aby v textu našly a spočítaly (na kopiích třeba i podtrhly) nějaké konkrétní písmeno nebo slovo – u začátečníků volíme písmena, která k sobě nemají písmena tvarově podobná (začátečníci např.: e,y,x... pokročilí: p-b-d, m-n...)
- ✎ Okopírovaný obrázek z knihy rozstříhejte na několik dílů a nechte děti skládat – u menších dětí podle předlohy (obrázku v knize).
- ✎ Skládejte slova z písmen – na téma z knihy vymyslete např. křížovku nebo osmisměrku.
- ✎ Okopírujte obrázky z knihy a seřaďte je zleva doprava podle děje – požádejte děti, ať popisují jednotlivé obrázky tak, jak jdou za sebou. Pro pokročilejší: okopírujte obrázky z knihy a nechte děti, ať je samy seřadí podle děje.
- ✎ Na okopírovaném textu nechte děti, ať vyznačí v každé větě začátek a konec.

✎ Zraková paměť

- ✎ Jedna z věcí, které velmi dobře poslouží rozvoji zrakové paměti, je obyčejné pexeso.
- ✎ Pro začátečníky: nakreslete obrázek podle předlohy.
- ✎ Pro pokročilejší: ukažte dětem na krátkou chvíli obrázek a požádejte je, ať nakreslí (starší děti mohou i napsat), co na obrázku viděly.
- ✎ Postřehování – na kartičkách máte připravená slova nebo obrázky, kartičku dětem ukážete jen na krátký okamžik, pak schováte a děti mají říci, co bylo na kartičce napsáno/nakresleno.
- ✎ Aktivita na bázi „Kimových her“ – za oponou/za velkou knihou máte schovaných několik předmětů (tematicky souvisejících s právě pročitánou knihou), dětem na krátký okamžik předměty ukážete, pak zakryjete a některý předmět přidáte nebo uberete, děti hádají, co se změnilo.

✎ Sluchové vnímání, sluchová analýza a syntéza

- ✎ Nahrajte na diktafon několik různých zvuků – pokud možno souvisejících s příběhem, který zrovna čtete – děti ať určují, co je to za zvuk, případně přiřazují zvuky k připraveným obrázkům.
- ✎ Požádejte děti, aby určily počet slov ve větě – za každé slovo si můžou udělat čárku a pak čárky spočítat.
- ✎ Vhodnou hrou na rozvoj sluchové analýzy je i „slovní fotbal“.
- ✎ Ze čtení knížky vyberte několik vět (nebo ještě lépe třeba básničku) a požádejte děti, aby při čtení těchto vět vytleskávaly nebo vydupávaly slabiky ve slovech. Žádoucí je také trénovat sluchové rozlišování délek slabik – předčítaná slova mají děti za úkol zapsat coby morseovu abecedu (tečka je krátká slabika, čárka znamená dlouhou slabiku), mezi jednotlivými slovy si dělat mezery a nakonec zkontrolovat spolu s dětmi také správný počet slov ve větě.

- ✎ Před čtením knihy vyberete určité slovo, které se v textu opakuje, a domluvíte se s dětmi, že vždy, když uslyší při čtení toto slovo, udělají smluvené znamení (zvednou ruku, zadupou, zaštekají apod.).
- ✎ Mluvit jako stroj: ideální aktivita, pokud se ve čteném příběhu vyskytuje robot nebo jiný stroj – při čtení čtete příslušné pasáže po slabikách nebo po písmenech („Já-mlu-vit-ja-ko-ro-bot“), po dětech chceme, aby zopakovaly, co slyšely.
- ✎ Vyberte z příběhu několik zajímavých slov a spolu s dětmi na ně hledejte rýmy. Slova čtenářsky náročná či dětem méně známá nejprve vysvětlíte na konkrétních příkladech a nechte děti si je nejprve přečíst pro sebe a tzv. si je ohmatat.

† Sluchová paměť, reprodukce rytmu

- ✎ Podle tématu čteného příběhu vydávejte určité zvuky – ťukněte do stolu, dupněte do podlahy, zakokrhajte... - po dětech žádejte, aby a) určily počet, kolikrát zvuk slyšely, b) zvuky v příslušném počtu zopakovaly.
- ✎ Požádejte děti, aby po sobě opakovaly určitou větu (podle tématu čtené knihy) s tím, že každé další dítě rozvine větu o několik dalších slov, např. „Z pohádek mám nejraději Křemílka a Vochomůrku“ – „Z pohádek mám nejraději Křemílka a Vochomůrku a Popelku“ – „Z pohádek mám nejraději Křemílka a Vochomůrku a Popelku a Krakonoše.“ atd.
- ✎ Rozvoji sluchové paměti samozřejmě pomáhá i obyčejné učení se básniček.
- ✎ Rozvíjet a trénovat je třeba jak bezprostřední sluchovou paměť (zapamatování si např. několika slyšených čísel, slov, tak také dlouhodobou paměť (básničky, učivo ve škole prolínající se např. více předměty)
- ✎ Před společným čtením (čtete nahlas dětem Vy) řekněte dětem několik otázek, na které se jich zeptáte po čtení – děti během čtení hledají ve slyšeném příběhu odpovědi.
- ✎ Pro rozvoj reprodukce rytmu můžete využít rytmickou hudbu, děti mají často rády rap a hip hop – můžete zkusit zhudebnit i třeba vybraný úryvek ze čtené knihy. Můžete využít i hry na různé hudební nástroje (především flétnu, klavír).

Užitečná literatura, ve které můžete vedle některých výše uvedených aktivit najít i mnoho další inspirace:

- JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H.: Reeducace specifických poruch učení u dětí. Praha: Portál 2008.
- ZELINKOVÁ, O.: Poruchy učení: specifické vývojové poruchy čtení, psaní a dalších školních dovedností. Praha: Portál 2003